

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ІНІ історії, права та
міжнародних відносин

Юлія ПОДРЕЗ **Юлія ПОДРЕЗ**

«31» *серпня* 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ОСНОВИ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Галузь знань 08 Право

Спеціальність 081 Право

Освітньо-професійна програма Право

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

ПОГОДЖЕНО

науково-методичною комісією
ІНІ історії, права та
міжнародних відносин

Світлана МОЦАК **Світлана МОЦАК**

«31» *серпня* 2023 р.

Укладач:

Мирославський Сергій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та методики викладання правознавства

Протокол № 1 від «31» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент МІВАН Олена ІВАНІЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4		Обов'язкова
		Рік підготовки:
		2-й
Загальна кількість годин - 120	Бакалавр	Семестр
		3-й
		Лекції
		18 год.
		Практичні, семінарські
		22 год.
		Лабораторні
		Самостійна робота
		78 год.
Консультації:		
2 год.		
Вид контролю: іспит		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Вивчення дисципліни «Основи юридичної клінічної практики» дозволить здобувачам вищої освіти набути практичні навички у виявленні юридичних фактів та їх формалізації у вигляді процесуальних доказів, складанні юридичних документів, наданні юридичних консультацій клієнтам (шляхом їхнього консультивання) та вчинення певних юридично значимих дій на безоплатній основі.

Навчальна дисципліна «Основи юридичної клінічної практики» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми та спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою загальних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою спеціальних компетентностей:

СК 7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК 8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК 9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК 10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК 15. Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**, а саме: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета*: формування у здобувачів вищої освіти таких рис, як самостійність, творчий підхід при розгляді студентами проблем і завдань, що надаються під час вивчення дисципліни «Основи юридичної та клінічної практики»;

- *когнітивно-освітня мета*: ознайомлення студентів зі специфікою навчальної дисципліни «Основи юридичної та клінічної практики»; розгляд студентами загальних засад та організації діяльності юридичної клініки, ознайомлення з правилами діловодства та документування в юридичній клініці, вивчення специфіки роботи юриста-консультанта в юридичній клініці;

- *професійна мета*: підготовка правника, здатного виконувати основні професійні завдання, складати юридичні документи у процесі практичної діяльності;

- *виховна мета*: формування гуманістичного, демократичного та загальнокультурного світогляду, патріотичної свідомості громадянина України, виховання поваги до загальнолюдських цінностей.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни «Основи юридичної та клінічної практики» доцільно здійснювати після вивчення «Забезпечення прав людини та практика ЄСПЛ, одночасно з галузевими навчальними дисциплінами «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Цивільне право», «Цивільний процес», «Адміністративне право».

3. Результати навчання за дисципліною

- РН 1.** Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
- РН 3.** Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
- РН 5.** Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.
- РН 6.** Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.
- РН 7.** Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.
- РН 9.** Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.
- РН 10.** Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.
- РН 11.** Мати базові навички риторики.
- РН 12.** Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.
- РН 15.** Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.
- РН 16.** Використовувати комп'ютерні програмами, необхідні у правничій діяльності.
- РН 17.** Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.
- РН 19.** Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
- РН 20.** Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.
- РН 21.** Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.
- РН 22.** Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Тестові завдання з вибірковими відповідями	Тестові завдання з конструйованими відповідями	Тестові завдання з відповідями змішаного характеру
A	Обрано 100% правильних відповідей	Студент повністю розуміє зміст поставленого питання, оцінює поставлену проблему правильно й повно відповідає на запитання.	10% неповних відповідей.
B	Обрано до 10% неправильних відповідей, решта відповідей правильні	Студент загалом правильно оцінює поставлену проблему, здебільшого правильно й повно відповідає на запитання, допускає поодинокі огріхи, до 10% неправильних відповідей.	Обрано 20% неправильних відповідей і 10% неповних відповідей (20%/10%).
C	Обрано до 20% неправильних відповідей, решта відповідей правильні	Студент загалом правильно оцінює поставлену проблему, здебільшого правильно відповідає на запитання, допускає поодинокі огріхи, до 20% неправильних відповідей або 10% неправильних і 20% неповних.	Обрано 30% неправильних відповідей і 20% неповних відповідей (30%/20%).
D	Обрано 30% – 40% неправильних відповідей, решта відповідей правильна.	Студент загалом правильно розуміє проблему, розуміє тему, непоодинокі неправильні відповіді або ж значна кількість неповних відповідей (40%/0, 30%/10%, 20%/30%).	Обрано до 40% неправильних відповідей або 30% неправильних і 30% неточних відповідей (40%/0, 30%/30%).
E	Обрано 30% – 50% неправильних відповідей, решта відповідей правильна.	Студент загалом правильно розуміє проблему, непоодинокі неправильні відповіді або ж значна кількість неповних відповідей (50%/0, 40%/20%, 30%/40%).	Обрано до 60% неправильних відповідей або 50% неправильних і 30% неточних відповідей (60%/0, 50%/30%).
F	Обрано 60% неправильних відповідей.	Відповіді студента свідчать, що більша частина матеріалу ним не засвоєна (60% неправильних відповідей)	Обрано 70% неправильних відповідей або 60% неправильних і 50% неточних відповідей

			(70%/0,60%/50%).
FX	Обрано 70% і більше неправильних відповідей	Студент здатний правильно відповісти лише на деякі із запропонованих запитань – 70% і більше неправильних відповідей	Обрано 80% неправильних відповідей або 70% неправильних і 50% неточних відповідей (80%/0, 70%/50%).

Розподіл балів

Поточний контроль							Разом	Сума
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	40	100
Поточний контроль								
4	6	6	6	6	6	6		
Контроль самостійної роботи							35	
5	5	5	5	5	5	5		
Складання іспиту							25	

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи. Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **40 балів:** участь у *семінарах* – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **35 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготування рефератів, есе тощо).

Разом - **100 балів.**

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни є:

- *усний контроль*. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- *письмовий контроль*. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- *тестовий контроль*. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- *підготовка доповідей, есе, презентацій*. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Основи юридичної клінічної практики» складається з одного розділу, який в цілому ознайомлює студентів зі специфікою навчальної дисципліни; дозволяє розгляд студентами загальних засад та організації діяльності юридичної клініки, ознайомити з роллю професійної етики у діяльності юридичної клініки, ознайомити з правилами діловодства та документування в юридичній клініці, ознайомити зі специфікою роботи юриста-консультанта в юридичній клініці тощо.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Тема 1. Організація діяльності юридичної клініки: загальні засади.

Юридичні клініки: історія становлення та розвитку у світі та в Україні. Мета і завдання діяльності юридичної клініки. Нормативно-правова база діяльності юридичної клініки. Загальні засади діяльності юридичної клініки. Юридична клінічна освіта в Україні: значення практичної складової для підготовки майбутніх юристів.

Тема 2. Нормативно-правова основа діяльності юридичної клініки.

Конституція України як основний закон. Аналіз Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Аналіз Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Аналіз наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу» від 03 серпня 2006 р. № 592. Стандарти діяльності юридичних клінік України, схвалені на Всеукраїнському З'їзді Асоціації юридичних клінік України (протокол № 02 від 19 червня 2014 р.).

Тема 3. Організація діловодства в юридичній клініці.

Діловодство та документування в діяльності організацій. Загальні засади діловодства. Класифікація документів. Специфіка діловодства та документування в юридичній клініці. Діловодство та документування в юридичній клініці (на конкретному прикладі).

Тема 4. Юридичне консультування.

Загальні засади юридичного консультування. Юридичне консультування як основний напрям діяльності юридичної клініки. Спеціалізація юрисконсультів в юридичній клініці. Етапи роботи над справою. Поняття офісу та офісної техніки: необхідні елементи для роботи юридичної клініки.

Доступні бази даних для комплексного консультування: види та способи користування.

Тема 5. Методика вирішення звернень з правових питань.

Особливості збору інформації юристом-консультантом юридичної клініки. Особливості обрання стратегії і тактики у справах юристом-консультантом. Особливості опрацювання галузевих та комплексних справ. Альтернативні вирішення юридичних звернень

Тема 6. Методика складання процесуальних документів

Поняття та види юридичних документів. Загальна характеристика юридичних документів. Засоби оформлення юридичних документів. Етапи роботи зі складання документу. Поняття процесуальних документів, їх ознаки та види. Структура, призначення та роль процесуальних документів у роботі правника. Правила складання процесуальних документів. Вимоги до оформлення та змісту документу. Відмінності в роботі з документами кримінально-правового та цивільно-правового характеру.

Тема 7. Представництво інтересів клієнта у різних інституціях.

Поняття та значення представництва інтересів. Правове регулювання представництва інтересів клієнта. Повноваження суб'єктів представництва: представника і особи, яку представляють. Фізичні та юридичні особи як представники у різних інституціях. Особи, які не можуть бути представниками. Вимоги до особи-представника інтересів клієнта в різних інстанціях.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.р
Тема 1. Організація діяльності юридичної клініки: загальні засади	17	2	3		12
Тема 2. Нормативно-правова основа діяльності юридичної клініки	17	3	3		11
Тема 3. Організація діловодства в юридичній клініці	16	2	3		11
Тема 4. Юридичне консультування	16	2	3		11
Тема 5. Методика вирішення звернень з	17	3	3		11

правових питань					
Тема 6. Методика складання процесуальних документів	18	3	4		11
Тема 7. Представництво інтересів клієнта у різних інституціях	17	3	3		11
	2			2	
Усього годин	120	18	22	2	78

7.3. Методичні рекомендації до практичних занять

Під час практичних занять з «Основ юридичної клінічної практики» широко використовуються інтерактивні методи навчання, як-то:

Займи позицію: провести дискусію з одного із таких питань:

1) Чи повинні етика юриста та етика студента-клініциста співпадати повністю: так – ні (у процесі роботи за методом відбувається аргументування першої та другої точок зору);

2) Що має превалювати для юриста: знайти юридичну істину чи захистити клієнта?

3) Що повинно превалювати для майбутнього юриста: юридична етика чи власні моральні переконання?

Ток-шоу: пропонуються проблемні питання. Викладач обирає 4–6 бажаючих, які відстоюватимуть протилежні позиції і виконуватимуть роль запрошених гостей. Викладач для організації заняття може запропонувати бажаючим обрати різні ролі: викладачів, практикуючих юристів, адвокатів, представників правоохоронних органів та державної влади. Вони розташовуються в аудиторії відповідно до позицій, які відстоюють один проти одного. Дискусією керує викладач: ставить питання, пропонує висловитися з проблемної теми іншим учасникам Ток-шоу – слухачам, які перебувають в аудиторії, приймає від них запитання до запрошених гостей.

Прес-конференція: запрошуються такі дійові особи, як: «практикуючий юрист», «відомий адвокат», «студент-юрист першого курсу», «студентклініцист», інші дійові особи за вибором викладача та побажаннями студентів. Запрошені гості займають спеціально відведене для них місце, решта аудиторії розташовується навпроти. Прес-конференцією керує викладач, але всі питання задають «журналісти» – решта слухачів.

7. Етичний кодекс юридичної клініки в Україні, прийнятий на 3'їзді Асоціації юридичних клінік України 25 серпня 2005 р.
8. Наказ Міністерства освіти і науки України Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу від 03 серпня 2006 р. № 592.
9. Стандарти діяльності юридичних клінік України, схвалені на Всеукраїнському 3'їзді Асоціації юридичних клінік України. протокол № 02 від 19 червня 2014 р.

Додаткові:

1. Кравчук, М. Юридична клінічна освіта як ефективний спосіб підготовки правників / Микола Кравчук, Ольга Грицан // Актуальні проблеми правознавства. – 2021. – Вип. 2.
2. Дацко К. П., Стець Є. О. Захист прав споживачів фінансових послуг в юридичній клініці. Правова позиція. 2021. № 4
3. Міловська Н. В. Юридичні клініки у системі практичної підготовки фахівців у галузі права. Нове українське право. 2021. № 4.
4. Юркевич І. В. Роль юридичних клінік у підготовці професійних юристів. Актуальні проблеми правознавства. 2020. № 2 (22).
5. Давлатов Ш. Б. Взаємодія консультанта юридичної клініки з клієнтом під час первинного інтерв'ювання: юридично-психологічний аспект / Ш. Б. Давлатов // Правова позиція. 2021. № 4 (33).
6. Правнича клінічна освіта в Україні : навчальний посібник / за заг. ред. В.М. Сущенка. Київ: Ваіте, 2020. 274 с.
7. Комісаров О. Г. Основи діловодства: документування та документообіг : навч. посібник / О. Г. Комісаров, А. П., Купін А. С. Савельєв. – Запоріжжя, 2005.
8. Павлик П. М. Процесуальна документація: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]/П. М. Павлик, Ж. В.Удовенко, Т. М. Кілічава — К.: Центр учбової літератури, 2009- 464 с.
9. Практикум з цивільного процесуального права України : Навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / За заг. ред. І.С Ярошенко. -К. : ВД Дакор, 2016. - 348 с.
10. Перунова О. М. Деякі аспекти документування у процесуальній формі цивільного судочинства / О. М. Перунова // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 245–249.

7.4. Індивідуальна робота студентів

Індивідуальна робота студентів з дисципліни «Основи юридичної клінічної практики» може включати:

- написання наукових статей та тез наукових доповідей;
- участь у студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах, наукових засіданнях, науково-практичних семінарах, колоквиумах тощо;
- участь у роботі студентського наукового гуртка з конституційного права України; - анотацію прочитаної додаткової літератури з навчальної дисципліни, бібліографічний опис літератури;
- зібрання постатейного матеріалу та письмовий аналіз конституційного законодавства України;
- розробка мультимедійних презентацій у вигляді спеціально підготовленого слайд-шоу, де матеріал подається у вигляді схем, діаграм, статистичних даних тощо;
- написання наукових доповідей, рефератів та їх презентація на семінарських заняттях.

Вибір видів індивідуальної роботи здійснюється студентом за власними інтересами та попереднім узгодженням з викладачем. Тематику та форму індивідуальної роботи студент отримує на початку навчального року і здає роботу у визначені строки. Організацію, контроль та оцінювання якості виконання індивідуальної роботи студентів здійснює науковий керівник. Індивідуальна робота подається на кафедру для перевірки до початку екзаменаційної сесії.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.) Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02 червня 2011 р. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51 Ст. 577.
3. Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. №30. Ст.542.
4. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 47 Ст. 256.
5. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48 Ст. 650.
6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 р. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27 Ст.282.

Інформаційні ресурси:

1. Lex: правовий портал: http://ukr-pravo.at.ua/index/porivnjalne_pravoznavstvo_novij_pidruchnik_z_porivnjalnogo_pravoznavstva/0-4320
2. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій: <http://ials.sas.ac.uk/library/library.asp>
3. Підручники онлайн: <http://textbooks.net.ua/content/section/29/35/>
4. Портал «Право України»: <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/biblioteka/sravnitelnoe-pravovedenie/6869-porivnyalne-pravoznavstvo-pidruchnik-sajidov-a-x>
5. Юридичний портал: навчальна і довідкова література: <http://yport.inf.ua/sravnitelnoe-pravovedenie-osnovnyie-pravovyie.html>.
6. Зразки процесуальних документів // [HTTP://UNBA.ORG.UA/ZRAZKY-PROCESUALNYH-DOKUMENTIV](http://UNBA.ORG.UA/ZRAZKY-PROCESUALNYH-DOKUMENTIV)
7. Процесуальні документи. Зразки процесуальних документів // <http://www.zonazakona.com.ua/zrazki-procesualnih-dokumentiv.html>
8. Зразки процесуальних документів // <http://moe-pravo.com.ua/zrazki-ta-shablони-dokumentiv/>

